

Satversmes tiesa

Preses relīze

Lieta Nr. 2021-31-0103

27.10.2022.

Satversmei neatbilst regulējums, kas obligātā iepirkuma ietvaros biogāzes elektrostacijām nosaka konkrētas prasības enerģijas ražošanas lietderībai un lietderīgai siltumenerģijas izmantošanai

Satversmes tiesa 2022. gada 27. oktobrī pasludināja spriedumu lietā Nr. 2021-31-0103 "Par Elektroenerģijas tirgus likuma 31.³ panta pirmās un trešās daļas, kā arī Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra noteikumu Nr. 560 „Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamos energoresursus, kā arī par cenu noteikšanas kārtību un uzraudzību” 21.3., 28., 30., 31., 48.4. punkta un 3. pielikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam.

APSTRĪDĒTĀS NORMAS

Elektroenerģijas tirgus likuma 31.³ panta pirmā daļa noteic, ka elektroenerģijas ražotājiem, kas izmanto šā likuma 28., 28.1, 29. vai 30. pantā minētās tiesības un koģenerācijas procesā ražo siltumenerģiju, ir pienākums nodrošināt siltumenerģijas lietderīgu izmantošanu (lietderīga siltumenerģija). Savukārt šā panta trešā daļa paredz, ka Ministru kabinets nosaka kārtību, kādā tā noteiktā iestāde pārbauda lietderīgās siltumenerģijas izmantošanu, lai nodrošinātu atbilstību šajā likumā un Ministru kabineta noteikumos noteiktajiem valsts atbalsta saņemšanas nosacījumiem.

Pamatojoties uz Elektroenerģijas tirgus likuma 29. panta ceturto daļu, 31.¹ panta devīto daļu, 31.² panta trešo un piekto daļu un 31.³ panta trešo daļu Ministru kabinets 2020. gada 2. septembrī izdeva noteikumus Nr. 560 „Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamos energoresursus, kā arī par cenu noteikšanas kārtību un

uzraudzību” (turpmāk – Noteikumi Nr. 560). Noteikumu Nr. 560 28. punkts noteic norēķinu periodu obligātā iepirkuma tiesību īstenošanā; 30. punkts paredz, ka obligātajā iepirkumā pārdodama ir tikai koģenerācijā saražota elektroenerģija; 31. punkts regulē, kā, ievērojot elektrostaciju kopējos lietderības rādītājus, tostarp siltumenerģijas lietderīgu ražošanu, iespējams aprēķināt obligātajā iepirkumā pārdodamo elektroenerģijas apjomu; 48.4. punkts pilnvaro Būvniecības valsts kontroles biroju atņemt obligātā iepirkuma tiesības, ja ražotājs nenodrošina siltumenerģijas lietderīgu izmantošanu. Savukārt Noteikumu Nr. 560 3. pielikumā norādīti koeficienti, kas var būt piemērojami koģenerācijas stacijas kopējās enerģijas ražošanas efektivitātes noteikšanai.

AUGSTĀKA JURIDISKA SPĒKA NORMAS

- Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pants: “Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.”
- Satversmes 105. panta pirmais teikums: “Ikvienam ir tiesības uz īpašumu.”

LIETAS FAKTI

Lieta ierosināta pēc vairāku komersantu pieteikuma. Pieteikuma iesniedzējas ražo elektroenerģiju koģenerācijas procesā, izmantojot biogāzi. To tiesības piedalīties obligātajā iepirkumā ir saistītas ar Noteikumu Nr. 560 prasību ievērošanu. Pieteikuma iesniedzējas iebildušas pret konkrētām ar lietderīgās siltumenerģijas nodrošināšanu saistītām prasībām, kā arī pret lietderīgās siltumenerģijas sasaisti ar obligātā iepirkuma apjoma noteikšanu, aprēķinot enerģijas ražošanas lietderības koeficientu. Pēc Pieteikuma iesniedzēju ieskata, minētās prasības nav izpildāmas.

TIESAS SECINĀJUMI

Par tiesvedības izbeigšanu prasījuma daļā

Satversmes tiesa izbeidza tiesvedību lietā daļā par Elektroenerģijas tirgus likuma 31.³ panta trešās daļas, Noteikumu Nr. 560 21.3. apakšpunkta un trešā pielikuma atbilstību Satversmes 1. pantam un 105. panta trešajam teikumam, jo nekonstatēja Pieteikuma iesniedzēju pamattiesību aizskārums. Savukārt daļā par Elektroenerģijas tirgus likuma 31.³ panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 1. pantam un 105. panta trešajam teikumam

tiesvedība izbeigta, jo Pieteikuma iesniedzējas ir nokavējušas pieteikuma iesniegšanas termiņu.

Par prasījuma robežu paplašināšanu

Vērtējot Pieteikuma iesniedzēju iebildumus kopsakarā, Satversmes tiesa secināja, ka lietā nepieciešams paplašināt prasījumu un vērtēja arī Noteikumu Nr. 560 21.6. satversmību. Minētā norma nošķir to, kāda siltumenerģija ir uzskatāma par lietderīgi izmantotu, tādēļ lietas izskatīšana bez šīs normas nebija iespējama.

Par atbilstību Satversmes 1. un 105. pantam

Satversmes tiesa vērtēja apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 105. panta pirmajam teikumam kopsakarā ar Satversmes 1. pantu. Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētajās normas ietvertais pamattiesību ierobežojums pieņemts, pamatojoties uz likumu.

Apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir sabiedrības labklājības aizsardzība. Vienlaikus šis leģitīmais mērķis aplūkojams no diviem aspektiem – no vienas puses, tas ir vērsts uz energoefektivitātes un tātad vides aizsardzības veicināšanu, bet, no otras puses, tas ir vērsts uz galapatērētāju izmaksu samazināšanu, izskaužot nesaimniecisku un negodprātīgu rīcību nozarē.

Satversmes tiesa secināja, ka Noteikumu Nr. 560 48.4. apakšpunkts atbilst Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam. Minētā norma pilnvaro Būvniecības valsts kontroles biroju izdot administratīvo aktu gadījumā, ja ražotājs nenodrošina siltumenerģijas lietderīgu izmantošanu. Ja ražotājs nepilda tiesību normās noteiktās prasības, tas nevar paļauties uz to, ka valsts joprojām tam sniegs atbalstu. Turklāt ikvienā gadījumā, kad Būvniecības valsts kontroles birojs lemj par obligātā iepirkuma tiesību atcelšanu, tiek sniegts individuāls novērtējums Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.

Par neatbilstību samērīguma principam

Satversmes tiesa atzina, ka Noteikumu Nr. 560 21.6. apakšpunkts, 28., 30., un 31. punkts nav samērīgi, jo, ievērojot zinātnē paustās atziņas, kā arī Ministru kabineta izdotos grozījumus apstrīdētajās normās, leģitīmo mērķi bija iespējams sasniegt ar Pieteikuma iesniedzēju pamattiesības mazāk iebobežojošiem līdzekļiem. Proti, pastāv alternatīvi

līdzekļi, kas ļautu ņemt vērā mainīgos apstākļus, kuri ietekmē enerģijas ražošanas lietderību biogāzes elektrostacijās, – sezonalitāti, kā arī biogāzes izejvielu un iegūtās biogāzes atšķirības. Satversmes tiesa arī uzsvēra biogāzes elektrostaciju nozīmi lauksaimniecības atlikumproduktu pārstrādē, kas palīdz sasniegt Latvijas un Eiropas Savienības kopējos mērķus siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanā. Tiesības piedalīties obligātajā iepirkumā ir piešķirtas dažādiem elektroenerģijas ražotājiem – gan tādiem, kas izmanto fosilos energoresursus, piemēram, dabasgāzi, gan tādiem, kas izmanto atjaunojamus energoresursus, piemēram, vēju, sauli, biomasu vai biogāzi. Lai arī valstij ir plaša rīcības brīvība pārskatīt valsts atbalsta shēmu, šādu izmaiņu veikšanā ir jāņem vērā tie mērķi, kuru dēļ valsts atbalsts vispār ir ieviests. Tāpat vērtējams ir arī katras izmantotās tehnoloģijas ieguldījums klimata mērķu sasniegšanā un citstarp Latvijas enerģētiskajā neatkarībā. Proti, normatīvais regulējums, kas izstrādāts atbilstoši zinātnes atziņām, var novērst to, ka ražotāji rīkojas nesaimnieciski un negodprātīgi, un tādējādi samazināt to gadījumu skaitu, kad valsts atbalsts tiek sniegts nepamatoti, bet joprojām veicināt efektīvu siltumenerģijas izmantošanu un klimata mērķu sasniegšanu.

Līdz ar to Satversmes tiesa atzina, ka Noteikumu Nr. 560 21.6. apakšpunkts, 28., 30., un 31. punkts neatbilst Satversmes 105. panta pirmajam teikumam.

Par brīdi, ar kuru tiesību normas zaudē spēku

Daļa no tiesību normām, kuras atzītas par neatbilstošām Satversmei, ir grozītas. Tādēļ Satversmes tiesa lēma par to Satversmei neatbilstošo tiesību normu spēka zaudēšanu, kuras nav grozītas. Ievērojot normu saistību ar citiem aspektiem publiski tiesisko attiecību ietvaros valsts atbalsta jomā, Satversmes tiesa atzina, ka Ministru kabinetam ir nepieciešams laiks jauna regulējuma izstrādei. Lai efektīvi novērstu Pieteikuma iesniedzēju pamattiesību aizskārumu, Satversmes tiesa atzina, ka attiecībā uz Pieteikuma iesniedzējām apstrīdētās normas zaudē spēku no pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Satversmes tiesa nosprieda:

1. Izbeigt tiesvedību daļā par Elektroenerģijas tirgus likuma 31.³ panta pirmās un trešās daļas un Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra noteikumu Nr. 560 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamus energoresursus, kā arī par cenu noteikšanas kārtību un uzraudzību” 21.3. apakšpunkta un 3. pielikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam.

2. Atzīt Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra noteikumu Nr. 560 "Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamus energoresursus, kā arī par cenu noteikšanas kārtību un uzraudzību" 21.6. un 31.3. apakšpunktu šo normu redakcijā, kas bija spēkā no 2021. gada 1. janvāra līdz 2022. gada 31. martam, ciktāl tās attiecas uz ražotājiem, kuri koģenerācijā izmanto biogāzi, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajam teikumam.
3. Atzīt Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra noteikumu Nr. 560 "Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamus energoresursus, kā arī par cenu noteikšanas kārtību un uzraudzību" 28. punktu, ciktāl tas attiecas uz ražošanas lietderības koeficienta aprēķinu, 30. punktu, 31.1. un 31.2. apakšpunktu, ciktāl visas šīs normas attiecas uz ražotājiem, kuri koģenerācijā izmanto biogāzi, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no 2023. gada 1. jūlija.
4. Attiecībā uz AS "ZIEDI JP", SIA "AD Biogāzes stacija", SIA "BIO FUTURE", SIA "GAS STREAM", sabiedrību ar ierobežotu atbildību "Conatus BIOenergy", AS "International Investments", SIA "Agro Iecava", SIA "RZS ENERGO" un sabiedrību ar ierobežotu atbildību MĀCĪBU UN PĒTĪJUMU SAIMNIECĪBA "VECAUCE" atzīt Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra noteikumu Nr. 560 "Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamus energoresursus, kā arī par cenu noteikšanas kārtību un uzraudzību" 21.6. un 31.3. apakšpunktu normu redakcijā, kas bija spēkā no 2021. gada 1. janvāra līdz 2022. gada 31. martam, 28. punktu, ciktāl tas attiecas uz ražošanas lietderības koeficienta aprēķinu, 30. punktu, 31.1. un 31.2. apakšpunktu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no 2021. gada 1. janvāra.
5. Atzīt Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra noteikumu Nr. 560 "Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamus energoresursus, kā arī par cenu noteikšanas kārtību un uzraudzību" 48.4. apakšpunktu redakcijā, kas bija spēkā no 2021. gada 1. janvāra līdz 2022. gada 31. martam, ciktāl tas attiecas uz ražotājiem, kuri koģenerācijā izmanto biogāzi, par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:

https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2021/07/2021-31-0103_Spriedums.pdf

Relīze sagatavota, lai informētu sabiedrību par Satversmes tiesas darbu. Detalizētāka informācija par Satversmes tiesas aktualitātēm, ierosinātajām un izskatītajām lietām pieejama Satversmes tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv. Aicinām sekot līdzi informācijai arī tiesas *Twitter* kontā [@Satv_tiesa](https://twitter.com/Satv_tiesa) un tiesas *Youtube* [kanālā](#).

Zanda Meinarte

Satversmes tiesas

Sabiedrisko attiecību speciāliste

Zanda.Meinarte@satv.tiesa.gov.lv

67830759, 26393803

Video par Satversmes tiesu [šeit](#).